

Karta R*-ova putovanja iz Tunisa

Morgane Dujmovic

Porast nasilja pokušala sam opisati drugačije nego riječima istraživača, koji je sklon tome da neutralizira nasilje tako što ga objektivira. Cilj metodologije kojom se služim na terenu je olakšati ljudima da izraze što su doživjeli te da podijele znanja proizašla iz iskustva granica.

Moj pristup se temelji na uključivanju ljudi u predstavljanje vlastitog putovanja, kroz participativne radionice kartiranja. Osim tradicionalnih metoda društvenih znanosti kao što su promatranje i intervjuiranje, ovaj pristup omogućuje izradu emocionalne i iskustvene kartografije europskih granica.

Kada nasilje na granici nameće nedostatak intimnog prostora i privatnosti, te uskraćivanje skloništa, ove radionice odvijaju se u prerađenom vozilu (CartoMobile), koje je dizajnirano kao prostor za predah, kreativnost i rad te koje je bolje prilagođeno samoizražavanju i promišljanju. S ovim pokretnim istraživačkim laboratorijem želim uključiti ljude u bijegu u prikazivanje njihove vlastite priče, tamo gdje ih migracijske politike nastoje marginalizirati, učiniti nevidljivima i ušutkati.

Od 2022. godine pa do danas, iz ovog su metodološkog pristupa proizašle putujuća izložba i umjetničko-znanstveni kolektiv koji okuplja kartografe i šezdesetak ljudi u pokretu na Balkanu, na francuskim granicama te Sredozemlju. Poput nadogradnje na tradicionalne metode promatranja i intervjuiranja, ovaj metodološki pristup omogućava stvaranje kartografije koja ocrta emocije i iskustva.

Na proljeće 2024. godine dovezla sam CartoMobile u blizinu kampova Lipa i Borići. U njemu sam primila nekoliko ljudi a svi su bili pogođeni postupnim institucionalnim nasiljem tijekom njihovog putovanja prema Europi. Kartografski pothvat u kojeg sam se upustila zajedno s R*-om ilustrira njegovo putovanje od Tunisa do Bosne i Hercegovine, pokušava ga ocrtati kroz njegove oči, i približiti se osjetljivoj dimenziji njegovog iskustva. Narativna karta koja je proizašla iz tog pothvata nosi naziv iz njegovog kazivanja: „Deset godina putovanja, i koliko granica prije nego što imam pravo postati netko?“

10

and how many border?

2013

the first time,

I arrived by

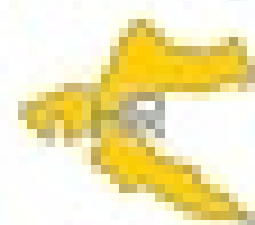
air to reach the

since my accident, the police took everything away from

Since my accident,

2023

It was at the

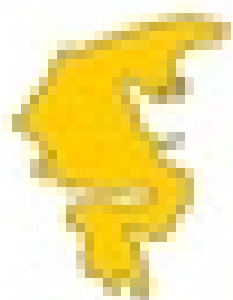
Serbia-Bosnia border

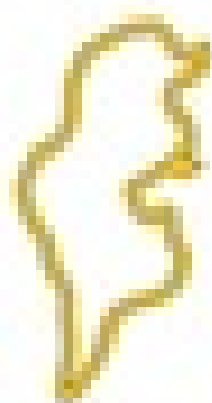
blocked 2

the

that I fell off a bridge.

Member states of the .Eu
and the Schengen area

States where the Europe
outsources its borders
and the responsibility
exiled persons

Map made with R., whose story this is, during

R*-ova karta, 2024, R* i Morgane Dujmović.*-ova karta, 2024, R* i Morgane Dujmović

R*-ovo putovanje kao pojedinca odražava strukturne stvarnosti. Kao ni J*-u ni X*-u, ovo mu nije prvi put u Europi: 2013. godine napustio je Tunis nakon Arapskog proljeća, stigao do Italije preko mora, a zatim i do Francuske i Njemačke. Prošlo je pet godina do odbijanja njegova zahtjeva te je deportiran natrag u Tunis uz petogodišnju zabranu ulaska u EU.

R* je na put ponovno krenuo 2019. godine, ovoga puta preko Turske. To je bio početak niza deportacija kroz sedam zemalja jugoistočne Europe. Tijekom petogodišnjeg putovanja pa sve do našeg susreta u Bosni i Hercegovini – što se vidi i na karti – granica je postajala sve gušća, a putovanje se fragmentira zbog potrage za novim rutama kroz zemlje članice EU (Grčku, Mađarsku, Slovačku i Hrvatsku) ili kroz zemlje koje nisu članice, a primjenjuju mjere kontrole granica koje promiče EU (Sjeverna Makedonija, Kosovo, Srbija te Bosna i Hercegovina). Ova etapa putovanja razotkriva „kaskadnu“ granicu kakvu se može doživjeti kako se približavamo Europskoj uniji, i kada je osoba prisiljena putovati putevima koji su postali nezakoniti.

R*-ovo svjedočanstvo je jedno od onih koje dovodi u pitanje ulogu Frontexa, agencije koju se proziva za nezakonita i nasilna prisilna vraćanja na dvije etape putovanja (na granici

Sjeverne Makedonije i Grčke te Hrvatske i Bosne i Hercegovine).

Po njegovom mišljenju, iskustvo granice može se shvatiti na nekoliko razina. Osim geopolitičkih i administrativnih barijera, postoje fizičke, geografske i tjelesne granice: s jedne strane su mediteransko more, balkanske planine, **šume** i rijeke poput one u koju je slučajno upao 2023. godine, a s druge njegovo vlastito tijelo, onemoćalo od nesreće te boravka u bolnici na nekoliko mjeseci. Tako je R* dijelom objasnio teškoće u svojim pokušajima **gejma** prema Hrvatskoj.

Činjenica da se osjeća kao da je sada nakon cijelog putovanja “zapeo” u Bosni i Hercegovini je također posljedica pooštrenih mjera kontrole na granici između Hrvatske i BiH:

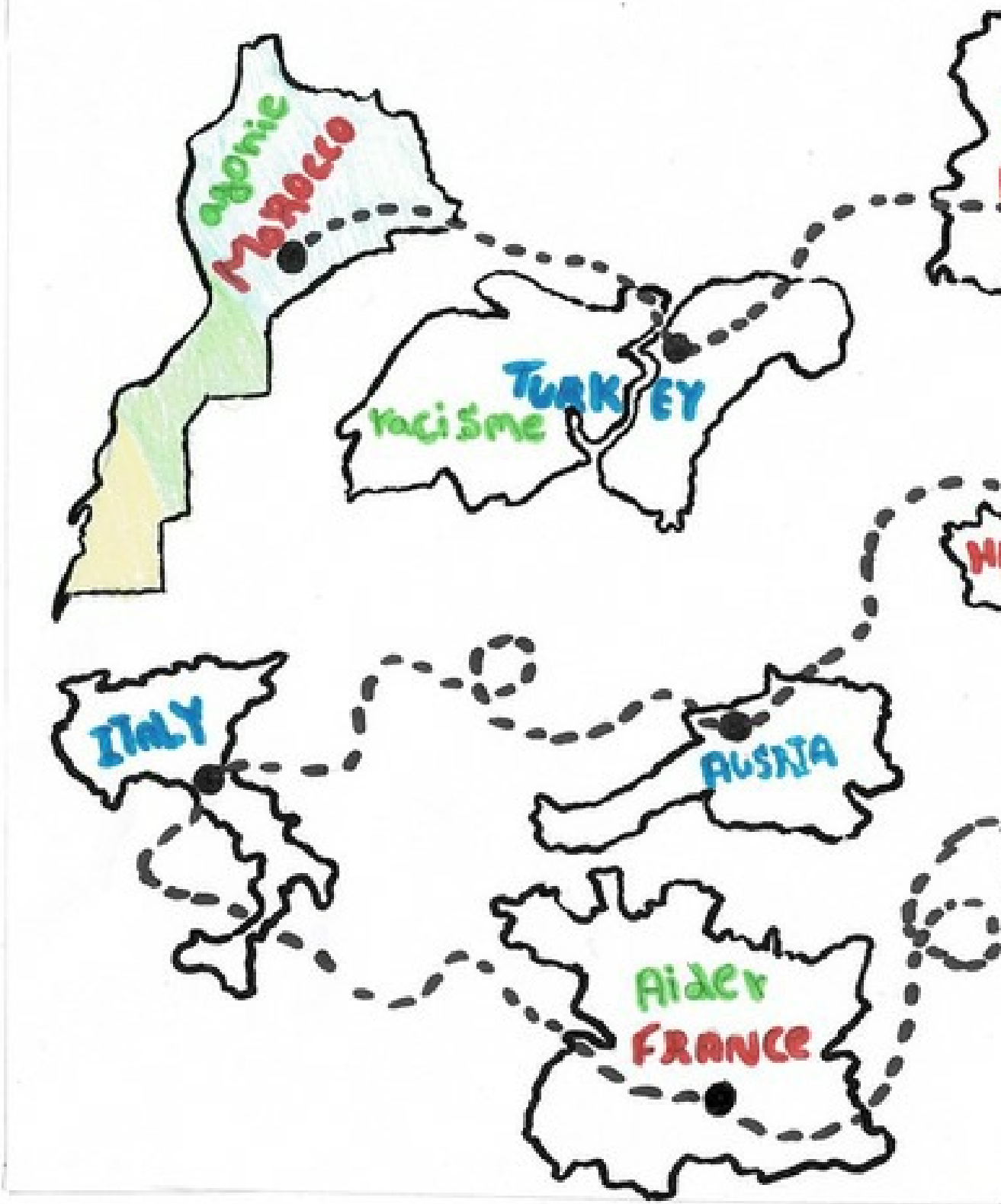
Otišao sam prije deset godina, prešao sam preko više od deset zemalja. Sada sam deset mjeseci zapeo ovdje u Bosni. Naposljetku su me zaustavili na hrvatskoj granici. Od svih granica hrvatsku je najteže prijeći.

Međutim, riječi kojima je popratio naš proces kartiranja odražavaju svijest o tome da je svrha neselektivnog policijskog nasilja odvratanje. “Tuku nas puno da bi nas prestrašili, da bi nas spriječili da ponovno prijeđemo granicu. Ali oni se boje terorista a ne ljudi poput nas.”

Crtežima koje smo ja i R* izabrali cilj je retrospektivno prenijeti ovo prošlo iskustvo. Iskustvo tijela pogođenog tegobama putovanja koje se nalazi u središtu karte. Iskustvo granice koja te zarobljava - što se odražava kružnim rasporedom prijedanih zemalja. Iskustvo rascjepkano višestrukim istjerivanjima koje je prikazano premještanjem prostornih oznaka. Iskustvo ljepljive, sveprisutne i podmukle ilegalnosti predočene djelićima iskustva koji se kružno isprepliću utirući put. Iskustvo vremena koje ide u krug, te vječnog gejma koji kreće uvijek iznova. I naposljetku, iskustvo nesigurnosti i neshvaćenosti stanja u kojem se nalazi a koje se odražava njegovim pitanjem: “Koliko još granica [moram prijeći] da bih imao pravo postati netko?”.

Na razini migracijskih kretanja koja traju nekoliko godina, nasilje na granicama prodire u sjećanja ali isto tako utječe i na šanse za budućnost. B* žali zbog činjenice što se na nogama njegovog mlađeg brata vide ožiljci s dugog putovanja od Sirije do Balkana. H* je opisao kako mu se zdravlje pogoršalo otkako je bio zatvoren u Srbiji i pokazao mi lijekove za anksioznost koje su mu dali u kampu Lipa: “bio sam sportski tip a sada samo cigarete, psiholog, lijekovi”. E* naširoko govori o tome što znači biti crnac na Balkanu otkako je došao na jedan otok na granici između Grčke i Turske.

Ono što ih je fizički i psihički pogodilo tijekom putovanja Balkanom primjećuje se bez obzira na prolazak vremena i na razdaljinu, kao što je slučaj kod onih koji kasnije stignu do francusko-talijanske granice o čemu svjedoči rad organizacije Liječnici svijeta (**Médecins du monde**) u Briançonu. U karti niže, koja je nastala u skloništu udruge Terrasses Solidaires u Briançonu 2023. godine, Marouane je svoje iskustvo **balkanske rute** rekonstruirao dovodeći u vezu emociju ili ključnu riječ sa svakom od zemalja koju je prešao: agonija [*agonie*] za Maroko, rasizam [*racisme*] za Tursku, strah [*peur*] za Srbiju i **smrt** [*mort*] za Mađarsku. Općenito, kada ljudi pobjegnu s Balkana, retrospektivni prikaz tog putovanja poprima oblik pravog “putovanja smrti” (Courtois 2023).

Karta Marouanove balkanske rute kako ju je sažeo u Briançonu, 2023, Marouane i Morgane Dujmović

I dok su priče o nasilju na granicama jedinstvene, odnosno priče pojedinaca, dovoljno su se puta ponovile te na taj način postale značajne i poučne. Ogromna količina svjedočanstava otkriva iskustvo "pokretne" granice ili "graničnosti" koje je na djelu duž puta bez većih razlika (Amilhat Szary i Giraut 2015). Nekoliko je autora ukazalo na to da je nasilje integralni i strukturni dio granice ili u smislu potvrđivanja Države (Jones 2016) ili u smislu lišavanja ljudi određenih resursa (Mezzadra i Neilson 2013).

Iz R*-ovih priča i priča drugih ljudi koje sam upoznala na granici između BiH i Hrvatske shvatila sam da ih se zakida za osobna postignuća i prilično jednostavne životne projekte u odnosu na koje se ratnička geostrategija koju primjenjuje EU čini nesrazmjernom.

Najzad, svjedočanstva s Balkana dovode do zastrašujućeg zaključka, a taj je da je fizičko i psihološko nasilje postalo dijelom strategije granične kontrole u nekoliko europskih država pri čemu ih u tome podržava i EU. Granični filter ne funkcionira više na razini prava povezanih sa statusom (jer se prava masovno krše), nego na temelju sposobnosti pojedinca da preživi institucionalizirano nasilje.

Oni koji iz toga izadu neozljeđeni su oni koji su **preživjeli nasilje** europske granice.

10. 11. 2025.

Tekst je preuzet iz serije istraživačkih članaka „Ako si na krivoj obali, rijeke su smrtonosne“ koji su prethodno objavljeni na portalima [Mediapart](#), [Le Courrier des Balkans](#), [visioncarto.net](#) i [Migreurop](#). Ti su članci nastali na temelju terenskih istraživanja u proljeće 2024. godine u nekoliko zemalja: Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Albaniji. Tekst je poslan svim sugovornicima, a oni su, kako bi se sačuvala njihova anonimnost, uz njihov pristanak imenovani nasumično dodijeljenim slovima.

Autorica želi zahvaliti osobama u bijegu koje je srela na putovanjima tim zemljama i duž njihovih rijeka, ljudima iz kolektiva, udruga, sveučilišta i institucija s kojima je razgovarala, kao i Louisu Fernieru, Romainu Koselleku, Evi Ottavy, Elsi Putelat i Marijani Hameršak na njihovim neprocjenjivim doprinosima prije i tijekom ovog terena.

Literatura

Amilhat Szary, Anne-Laure i Frédéric Giraut. 2015. *Borderities and the Politics of Contemporary Mobile Borders*. London: Palgrave Macmillan.

Courtois, Maïa. 2023. "[Après “le voyage de la mort”, les Terrasses de Briançon offrent un répit aux exilés](#)". *Infomigrants.net*.

Jones Reece. 2016. *Violent Borders. Refugees and the Right to Move*. London and New York: Verso.

Mezzadra, Sandro and Neilson Brett. 2013. *Border as Method, or the Multiplication of Labor*. Durham: Duke University Press.